श्री ५ को सरकार

कानून तथा न्याय मन्त्रालय

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले बनाइबक्सेको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशित गरिएको छ ।

२०२५ सालको ऐन नं. १७

स्वस्तिश्री गिरिराजचक्रचूडामणि नरनारायणेत्यादि विविध विरुदावली विराजमान मानोन्नत महेन्द्रमाला परम नेपालप्रतापभास्कर ओजस्विराजन्य परम गौरवमय तेजस्वी त्रिभुवनप्रजातन्त्रश्रीपद परम उज्ज्वल कीर्तिमय नेपालश्रीपद परम प्रोज्ज्वल नेपालतारा परम पवित्र ॐरामपट्ट परम ज्योतिर्मय सुविख्यात त्रिशक्तिपट्ट परम सुप्रसिद्ध प्रवल गोरखादक्षिणबाहु परमाधिपति अतिरथी परम सेनाधिपति श्री श्री श्री श्री श्रीमन्महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेव देवानाम् सदा समर विजयिनाम् ।

मेट्रिक पद्धतिमा आधारित नाप र तौलको स्टाण्डर्ड कायम गरी प्रचलनमा ल्याउने व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावनाः— नेपाल अधिराज्य भरी मेट्रिक पद्धतिमा आधारित नाप र तौलको स्टाण्डर्ड कायम गरी प्रचलनमा ल्याउने व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवबाट राष्ट्रिय पञ्चायतको सल्लाह र सम्मतिले यो ऐन बनाइबक्सेको छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएको पात्र लागु हुनेछ।

परिच्छेद–१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम, विस्तार र प्रारम्भः– (१) यस ऐनको नाम "स्टाण्डर्ड नाप र तौल ऐन, २०२५" रहेको छ ।

(२) यो ऐन नेपाल अधिराज्य भर लागू हुनेछ ।

(३) यो दफा तुरून्त प्रारम्भ हुनेछ र अन्य दफाहरू श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी तोकी दिएको ठाउँमा तोकी दिएको मितिदेखि तोकी दिएको कारोवार वा मालसामानको सम्बन्धमा प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषाः– विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा–

(क) "किलोग्राम" भन्नाले नाप तौलको अन्तर्राष्ट्रिय ब्यूरोमा रहेको नाप तौलको प्रथम साधारण सम्मेलनले किलोग्रामको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिमूर्ति (प्रोटो-टाइप) भनी घोषित गरेको प्लाटिनम इरिडिएमको ढ्याक (सिलिन्डर) को राशी (मास) लाई सम्झनु पर्छ ।

(ख) "मिटर" भन्नाले शून्य (भेक्यूम) मा क्रिप्टन आइसोटोप ८६ को २ पी १० र ५ डि ५ सतहहरूको बीचको परिवर्तन (ट्रान्जिसन) सूचक बिकिरणको तरङ्गको १६,५०,७६३.७३ गुना बराबरको फासलालाई जनाउँछ ।

(ग) "सामान्य वायुमण्डलीय चाप" भन्नाले प्रति वर्ग मिटर १०१३२५ न्यूटनको चाप सम्झनु पर्छ ।

स्पष्टीकरणः– एक किलोग्रामको राशीलाई एक मिटर प्रति सेकेण्ड प्रति सेकेण्डको दरले गति बढाउने बल (फोर्स) लाई न्यूटन मानिन्छ ।

(घ) "व्यापारिक नाप वा तौल" भन्नाले वाणिज्य तथा व्यापारको कारोवारमा व्यवहार गरिने स्टाण्डर्ड नाप र तौललाई जनाउँछ ।

(ङ) "नाप्ने यन्त्र" भन्नाले तौलने यन्त्र बाहेक अरू जुनसुकै नाप्ने यन्त्रलाई सम्झनु पर्छ र यस शब्दले लम्बाई, क्षेत्रफल, आयतन वा ग्राहिता नाप्ने वा गन्ने यन्त्र समेतलाई जनाउँछ ।

(च) "तौलने यन्त्र" भन्नाले तौलने काममा व्यवहार गरिने सबै किसिमको तौलने यन्त्र र दुइ पल्ला भएको तराजु र सो तराजुमा व्यवहार हुने ढक समेतलाई जनाउँछ ।

(छ) "मोहोर बन्द प्याकेज" भन्नाले बिक्रीको समयमा त्यसभित्र रहेको वस्तुको कुनै नाप वा तौल नगरी बेच्ने अभिप्रायले राखिएको बन्दी पोको शिशी, पीपा, टिन, ब्यारल, बाकस, भाँडो, थैलो, बोरा वा यस्तै अरू कुनै प्याक गरिएको चीजलाई सम्झनु पर्छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(ज) "टाँचा" भन्नाले ढालेर, खोपेर, कुँदेर, डामेर वा कुनै तरीकाले यथासंभव नमेटिने गरी लगाइएको टाँचालाई सम्झनु पर्छ ।

(झ) "जाँच" भन्नाले नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र जाँच्ने वा परीक्षण गर्ने कामलाई सम्झनु पर्छ र यो शब्दले पुनः जाँच गर्ने काम समेतलाई जनाउँछ ।

(ञ) "नियन्त्रक" भन्नाले टक्सार तथा नापतौल विभागको निर्देशकलाई सम्झनु पर्छ ।

(ट) "निरीक्षक" भन्नाले श्री ५ को सरकारले यो ऐनको प्रयोजनको लागि नियुक्त गरेको वा तोकी दिएको अधिकारीलाई सम्झनु पर्छ ।

(ठ) "तोकिएको वा तोकिए बमोजिमको" भन्नाले यो ऐन अन्तर्गत बनेको नियम-हरूमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिमको सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद–२

स्टाण्डर्ड नाप र तौल

३. लम्बाइको इकाईः– (१) लम्बाइको मूल इकाई एक मिटर हुनेछ ।

(२) श्री ५ को सरकारले मिटरको परिमाण (भेल्यू) निकाल्ने मिटरको एक राष्ट्रिय प्रतिमूर्ति बनाउन लगाउने छ र सो प्रतिमूर्ति मिटरको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिमूर्ति अनुसार प्रमाणित गराउने छ । त्यस्तो मिटर श्री ५ को सरकारले तोकी दिएको ठाउँमा र व्यक्तिको जिम्मा रहने छ ।

४. राशीको इकाई र तौलको इकाईः– (१) राशीको मूल इकाई एक किलोग्राम हुनेछ ।

(२) श्री ५ को सरकारले किलोग्रामको परिमाण निकाल्ने किलोग्रामको एक राष्ट्रिय प्रतिमूर्ति बनाउन लगाउने छ र सो प्रतिमूर्ति किलोग्रामको अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिमूर्ति अनुसार प्रमाणित गराउने छ । त्यस्तो किलोग्राम श्री ५ को सरकारले तोकी दिएको ठाउँ र व्यक्तिको जिम्मा रहने छ ।

(३) उप-दफा (१) र दफा १२ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बहुमूल्य रत्नको लागि राशीको मूल इकाई एक किलोग्रामको पाँच हजार खण्डको एक खण्ड बराबरको एक क्यारेट हुनेछ ।

(४) कुनै स्थानमा तौलको स्टाण्डर्ड इकाई सो स्थानमा राशीको मूल इकाईको तौल हुनेछ ।

५. समयको इकाईः– (१) समयको मूल इकाई एक सेकेण्ड हुनेछ ।

(२) एक सेकेण्ड भन्नाले सन् १९०० जनवरीको पहिलो दिनमा १२.०० बजे विश्व समयदेखि शुरू भएको क्रान्तिमण्डलीय (ट्रपिकल) वर्षको अवधिको ३१,५५६,९२५.९७४७ खण्डको एक खण्डलाई सम्झनु पर्छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

६. विद्युत्को इकाई:– विद्युत् धाराको इकाई एक एम्पियर हुनेछ ।

(२) एक एम्पियर भन्नाले नगण्य वृत्ताकार अनुप्रस्थ खण्ड (नेगलिजिवल सर्कुलर क्रस सेक्सन) भएको तथा शून्य (भेक्यूम) मा एक मिटरको फासलामा रहेको असीमित लम्बाइको दुई समानान्तर सोझो सुचालक (कन्डक्टर) हरूमा एकनासको गतिले बगी ती सुचालकहरूको बीचमा प्रति मिटर २×१०^{-७} न्यूटन बल उत्पन्न गर्ने विद्युत् धारालाई सम्झनु पर्छ ।

७. तापक्रमको नाप:– तापक्रमको नाप सेन्टिग्रेड यानी सेलसिएस पद्धतिद्वारा गरिने छ र त्यस्तो सेन्टिग्रेड पद्धतिमा सामान्य वायुमण्डलको चापमा बरफ पग्लिने तापक्रम शून्य डिग्री सेण्टिग्रेड र पानी उम्लिने तापक्रम एकसय डिग्री सेन्टिग्रेड मानिने छ ।

८. प्रकाशको इकाई:– (१) प्रकाश तीव्रता (लुमिनश इन्टेन्सिटी) को इकाई एक क्यान्डेला हुनेछ ।

(२) एक क्यान्डेला भन्नाले कृष्णपिण्ड पूर्ण विकिरक (इन्टिग्रल रेडियटर ब्लाक बडी) को एक वर्ग सेन्टिमिटर क्षेत्रफलबाट प्लाटिनम जम्ने तापक्रममा साधारणत: प्रसारित हुने प्रकाश तीव्रताको साठी खण्डको एक खण्डलाई सम्झनु पर्छ ।

९. क्षेत्रफलको इकाई:– क्षेत्रफलको मूल इकाई एक वर्गमिटर हुनेछ ।

१०. आयतन (भोल्यूम) को मूल इकाई:– आयतनको मूल इकाई क्यूबिक मिटर हुनेछ ।

११. ग्राहिता (क्यापासिटी) को इकाई:– (१) ग्राहिताको इकाई लिटर हुनेछ ।

(२) एक लिटर भन्नाले पानीको अधिकतम घनत्वको तापक्रम र सामान्य वायु-मण्डलीय चापमा वायु रहित विशुद्ध पानीको एक किलोग्राम राशीले ग्रहण गर्ने आयतनलाई सम्झनु पर्छ ।

१२. नाप राशीको दोस्रो इकाई तोक्ने:– दफा ३,४,९,१० र ११ मा उल्लेख गरिएको राशी र नापको इकाईका सम्बन्धमा श्री ५ को सरकारले मुनासिव सम्झेमा नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी दोस्रो इकाई तोक्न र त्यस्तो राशी र नापको इकाईको परिमाण र संज्ञा (मेग्निच्यूड एण्ड डिनोमिनेसन्स) घोषित गर्न सक्नेछ ।

तर, हरेक त्यस्तो दोस्रो इकाई त्यस्तो कुनै इकाईको दशको पूर्णघात (पावर) हुनेछ ।

१३. राशी र नापको स्टाण्डर्ड:– (१) दफा ३,४,९,१० र ११ मा उल्लेख गरिएको राशी र नापको इकाई र दफा १२ अन्तर्गत घोषित गरिएको राशी र नापको दोस्रो इकाई राशी र नापको स्टाण्डर्ड मानिने छन् ।

(२) उप-दफा (१) मा उल्लेख गरिएका राशी र नापको इकाई बाहेक अरू राशी वा नापको इकाईलाई स्टाण्डर्ड राशी वा नापको रूपमा व्यवहार गरिने छैन ।

१४. कुनै खास किसिमको नाप र तौल चलनमा राख्न दिन सकिने:– नेपाल अधिराज्यको कुनै ठाउँ वा कारोबार वा मालसामानको सम्बन्धमा यो ऐन लागू भए तापनि श्री ५ को

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी बढीमा पाँच वर्षसम्म त्यस्तो ठाउँ वा कारोवार वा मालसामानको सम्बन्धमा स्टाण्डर्ड राशी र नापका अतिरिक्त सोही सूचनामा तोकी दिएको अरू कुनै नाप र तौलको प्रचलन जारी राख्न अनुमति दिन सक्नेछ ।

तर, यो ऐन लागू हुनुभन्दा अगाडि तत्काल प्रचलनमा नरहेको कुनै नाप वा तौल प्रचलनमा ल्याउने गरी श्री ५ को सरकारले उप-दफा (१) अन्तर्गत अनुमति दिन सक्नेछैन ।

१५. प्रचलित नाप र तौललाई स्टाण्डर्ड नाप र तौलमा परिणत गर्ने:– (१) यो ऐन लागू हुनुभन्दा अगाडि प्रचलनमा रहेको नाप र तौलको परिमाणलाई स्टाण्डर्ड नाप वा तौलको रूपमा अनुसूचीमा उल्लेख गरिएका अनुपातिक दरमा परिणत गर्न सकिने छ ।

(२) श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी उप-दफा (१) मा उल्लेख गरिएका नाप वा तौल बाहेक अरू नाप वा तौलको परिमाणलाई स्टाण्डर्ड नाप वा तौलको रूपमा परिणत गर्ने अनुपातिक दर तोक्न सक्नेछ ।

(३) कुनै ऐन वा ऐन अन्तर्गतको कुनै नियम आदेश वा सूचना वा कुनै करार वा लिखतमा उल्लेख गरिएको स्टाण्डर्ड राशी वा नाप बाहेक अरू कुनै नाप वा तौलको परिमाण अवस्थानुसार अनुसूचीमा वा उप-दफा (२) अन्तर्गत निकालिएको सूचनामा उल्लेख गरिएको अनुपातिक दरमा परिणत भएको मानिने छ ।

(४) कुनै लेनदेन वा व्यवहारको सम्बन्धमा व्यक्त गरिएको कुनै नाप वा तौलको परिमाणलाई स्टाण्डर्ड राशी वा नापकोरूपमा यस दफा अन्तर्गत परिणत गर्दा त्यस्तो लेनदेन वा व्यवहारको लागि तोकिए बमोजिमको हिसावले गरिने छ ।

१६. प्रमुख स्टाण्डर्ड:– (१) श्री ५ को सरकारले दफा १३ मा उल्लेख गरिएको स्टाण्डर्ड राशी र नाप वा त्यसको अपवर्त्य वा अपवर्त अंश (मल्टिपल्स वा सब-मल्टीपल्स) को सेट बनाउन लगाउन सक्ने छ । त्यस्तो सेटलाई प्रमुख स्टाण्डर्ड भनिने छ ।

(२) प्रमुख स्टाण्डर्ड तोकिएको वस्तु, डिजायन तथा विवरणको हुनेछ । त्यसलाई तोकिएको व्यक्ति वा अधिकारीले प्रमाणित गरी टाँचा लगाई तोकिएको ठाउँमा तोकिए बमोजिम राख्नेछ तथा तोकिए बमोजिमको प्रत्येक अवधिभित्र त्यसलाई राष्ट्रिय प्रतिमूर्ति-संग जाँची त्यसमा सो जाँचेको मिति सहितको निस्सा लगाउनु पर्छ ।

१७. माध्यमिक स्टाण्डर्ड:– (१) कार्यकारी स्टाण्डर्ड ठीक बेठीक जाँच्नको लागि श्री ५ को सरकारले आवश्यकतानुसार प्रमाणित स्टाण्डर्ड नाप र तौलको सेटहरू तयार गर्न लगाउन सक्नेछ । ती सेटहरूलाई माध्यमिक स्टाण्डर्ड भनिनेछ ।

(२) माध्यमिक स्टाण्डर्ड तोकिएको वस्तु, डिजायन तथा विवरणको हुनेछ । त्यसलाई तोकिएको व्यक्ति वा अधिकारीले प्रमाणित गरी टाँचा लगाई तोकिएको ठाउँमा तोकिए बमोजिम राख्नेछ तथा तोकिए बमोजिमको प्रत्येक अवधिभित्र त्यसलाई प्रमुख स्टाण्डर्डसंग जाँची त्यसमा सो जाँचेको मिति सहितको निस्सा लगाउने छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(३) उप-दफा (२) बमोजिम म्यादभित्र जाँच गरी टाँचा नलगाएको माध्यमिक स्टाण्डर्डको कानूनी मान्यता हुने छैन र यो ऐनको प्रयोजनको लागि प्रयोग गरिने छैन ।

१८. कार्यकारी स्टाण्डर्डः— (१) व्यापारिक नाप र तौल वा व्यापारिक प्रचलनमा ल्याइने नाप्ने र तौलने यन्त्र ठीक बेठीक जाँच्नको लागि श्री ५ को सरकारले आवश्यक सम्झे जति प्रमाणित नाप र तौलको सेटहरू र मूल्यवान् धातु र जवाहरातको निमित्त विशेष कार्यकारी नाप र तौलका सेटहरू बनाउन लगाउन सक्ने छ । ती सेटहरूलाई कार्यकारी स्टाण्डर्ड भनिने छ ।

(२) कार्यकारी स्टाण्डर्ड तोकिएको वस्तु, डिजायन र विवरणको हुनेछ र त्यसमा तोकिएका व्यक्ति वा अधिकारीले तोकिएको तरीकाले प्रमाणित गरी टाँचा लगाई तोकिएको ठाउँमा तोकिए बमोजिम राख्नेछ तथा त्यसलाई तोकिए बमोजिमको प्रत्येक अवधिभित्र माध्यमिक स्टाण्डर्डसंग जाँची त्यसमा सो जाँचेको मिति सहितको निस्सा लगाउनु पर्छ ।

तर, मूल्यवान् धातु र जवाहरात सम्बन्धी विशेष कार्यकारी स्टाण्डर्डको सेट प्रमुख स्टाण्डर्डसंग जाँचिने छ ।

(३) उप-दफा (२) बमोजिम म्यादभित्र जाँच गरी टाँचा नलगाइएको कार्यकारी स्टाण्डर्डको कानूनी मान्यता हुने छैन र यो ऐनको प्रयोजनको लागि प्रयोग गरिने छैन ।

१९. स्टाण्डर्ड नाप्ने र तौलने यन्त्रः— (१) व्यापारिक नाप र तौल वा व्यापारिक प्रचलनमा ल्याइने नाप्ने र तौलने यन्त्र जाँच गर्न चाहिने नाप्ने र तौलने यन्त्र श्री ५ को सरकारले आवश्यकतानुसार तयार गर्न लगाउने छ ।

(२) उप-दफा (१) बमोजिमका नाप्ने र तौलने यन्त्र तोकिए बमोजिम जाँच गरी टाँचा लगाई तोकिएको तरीका र संख्यामा राखिने छ ।

(३) उप-दफा (१) बमोजिमका नाप्ने र तौलने यन्त्रका सेट माध्यमिक वा कार्यकारी सेट राखिएको ठाउँमा राखिने छ ।

२०. स्टाण्डर्ड नाप र तौल बाहेक अरू नाप र तौल प्रचलनमा ल्याउन नपाइनेः-(१) दफा १४ र २४ बमोजिम श्री ५ को सरकारले अन्यथा अनुमति दिएमा बाहेक प्रचलित कानूनमा वा प्रचलनमा जेसुकै भए तापनि यो ऐन लागू भएको तीन महीनापछि वो ऐन लागू भएको क्षेत्रभित्र वा यो ऐन लागू भएको कारोवार वा मालसामानको सम्बन्धमा स्टाण्डर्ड नाप वा तौल बाहेक अरू किसिमको नाप वा तौलको व्यवहार गर्न वा त्यस्तो कुनै नाप वा तौलको इकाईद्वारा कुनै वस्तुको मूल्य किट्न वा परिमाण तोक्न हुँदैन ।

(२) कुनै किसिमको रीति, रिवाज, चलन वा व्यवहार अनुसार व्यापारको कुनै वस्तुको सम्बन्धमा गरिएको करार वा कारोवारमा कुनै व्यापारी वा विक्रेता वा ग्राहकले नाप वा तौलले तौलने निश्चित गरेको परिमाणभन्दा घटी वा बढी माग्ने वा लिने वा माग्न लगाउने वा लिन लगाउने गरेको भए यो ऐन लागू भएको मितिदेखि त्यस्तो रीति रिवाज, चलन र व्यवहार निष्क्रिय भएको मानिने छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(३) उप-दफा (१) को बर्खिलाप गरिएको काम कारोवारको कानूनी मान्यता हुनेछैन ।

२१. खास कुरामा केवल नाप मात्र वा तौल मात्र प्रयोग गर्न निर्देश दिन सकिने:— यो ऐनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी सोही सूचनामा तोकिएको मितिदेखि कुनै खास क्षेत्रभित्र कुनै खास व्यापार लेनदेन वा करारका सम्बन्धमा खास खास शर्तहरूका अधिनमा रही नापेर वा तौलेर मात्र कारोवार गर्न निर्देश दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद—३

नाप र तौलको जाँच र टाँचा लगाउने

२२. व्यापारिक नाप र तौलमा परिमाण र संज्ञा अङ्कित हुनु पर्ने:— व्यापारिक नाप वा तौलमा नाप्ने नाप र तौलने तौलको संज्ञा र परिमाण स्पष्टरूपले अङ्कित भएको हुनुपर्छ र तोकिए बमोजिम जाँचको स्पष्ट छाप लगाइएको हुनुपर्छ ।

२३. टाँचा नलागेको व्यापारिक नाप र तौलको बिक्री वितरण वा प्रयोग गर्न निषेध:— दफा २४ मा अन्यथा लेखिएकोमा बाहेक तोकिए बमोजिम जाँच नभएको र निरीक्षकद्वारा सो जाँचको टाँचा नलगाईएको कुनै पनि व्यापारिक नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र बिक्री, वितरण वा व्यवहारमा ल्याइने छैन ।

२४. छूट दिने श्री ५ को सरकारको अधिकार:— श्री ५ को सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी देहाय बमोजिमको व्यवस्था गर्न सक्नेछ:—

(क) कुनै खास किसिमको कारोवारमा वा विदेशी मुलुकसंगको व्यापारमा मेट्रिक प्रणाली बाहेक अरू कुनै प्रणालीको नाप तौल वा नाप्ने तौलने यन्त्र जाँच नभएको भए तापनि प्रमाणित सम्म गरी प्रयोग गर्न दिने,

(ख) खास किसिमको नाप्ने वा तौलने यन्त्र जाँच भइसकेको अवस्थामा मात्र प्रयोगमा ल्याउन दिने, र

(ग) खास किसिमको नाप्ने वा तौलने यन्त्र जाँच गराउन नपर्ने ।

२५. नाप तौल वा नाप्ने तौलने यन्त्र प्रयोग गर्न अनुमतिपत्र लिनु पर्ने:— व्यापारी तथा व्यवसायीले नाप तौल वा नाप्ने तौलने यन्त्र प्रयोग गर्न तोकिएको समयभित्र तोकिएको दस्तूर तिरी आफ्नो नाम दर्ता गराई नियन्त्रकबाट अनुमतिपत्र लिनुपर्छ ।

२६. बिना इजाजतपत्र नाप र तौल बनाउन वा मर्मत गर्न वा बिक्री गर्नमा निषेध:— श्री ५ को सरकार वा श्री ५ को सरकारबाट अधिकार प्राप्त अधिकारीबाट तोकिएको दस्तूर सहित तोकिए बमोजिम इजाजतपत्र प्राप्त नगरी कुनै पनि व्यक्तिले आफ्नो व्यापारको सिलसिलामा व्यापारिक नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र बनाउन, मर्मत गर्न वा बिक्री गर्न हुँदैन ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएकोमा मात्र लागु हुनेछ।

२७. मोहोर बन्दी गरिएका प्याकेजमा नाप वा तौल अङ्कित हुनु पर्ने:– मोहोर बन्द प्याकेजमा रहेका वस्तुहरूको नाप वा तौल स्पष्ट उल्लेख गरी सो प्याकेजमा लेवल लगाएको हुनु पर्छ । यसरी लेवल नलगाइएको वस्तुको प्याकेज कसैले बेच्न, बेच्न लगाउन वा बेच्ने उद्देश्यले राख्न हुँदैन ।

तर, साधारणतया नाप वा तौलद्वारा कारोवार वा विक्री नगरिने वस्तुहरूको सम्बन्धमा यो दफा लागू हुने छैन ।

२८. निरीक्षकको काम कर्तव्य:– (१) निरीक्षकले नियन्त्रकले तोकी दिएको क्षेत्र र समयमा नाप र तौल तथा नाप्ने र तौलने यन्त्र जाँच गर्नु पर्छ ।

(२) निरीक्षकले आफ्नो समक्ष जाँचको निमित्त ल्याइएका नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरू बमोजिम जाँची ठीक देखिएमा तोकिएको दस्तूरलिई तोकिए बमोजिम जाँचको टाँचा लगाउनु पर्छ ।

(३) जाँच गरिनु पर्ने कुनै पनि नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र जाँच नगरी राख्नु हुँदैन ।

(४) निरीक्षकले व्यापारिक नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र वा त्यस्तो नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्रले विक्री गरिएको वा दिएको वस्तुको नाप वा तौल वा त्यस्तो नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र राखिएको कुनै पनि स्थानमा गई जाँच गर्न सक्नेछ ।

(५) निरीक्षकले कुनै व्यापारी वा निजले आफ्नो कामको निमित्त नियुक्ति गरेको कुनै व्यक्तिले प्रयोगमा ल्याएका वा त्यस्तो व्यापारी वा व्यक्तिसंग रहेको वा व्यापारको कामको लागि कुनै स्थानमा राखिएको नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र र सो सम्बन्धी सबै लिखत पेश गर्न आदेश दिन सक्नेछ र त्यस्तो व्यापारी वा व्यक्तिले पनि सो आदेश बमोजिमको यन्त्र वा लिखत पेश गर्नु पर्छ ।

(६) निरीक्षकलाई नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्रको सम्बन्धमा कसैले यस ऐन अन्तर्गत कुनै कसूर गरेको वा गर्न लागेको छ भन्ने शङ्का लागेमा निजले त्यस्तो नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र वा त्यस्तो नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्रले विक्री गरेको वा दिएको वा दिन लागेको वस्तु र सम्बन्धित सबै लिखत आफ्नो कब्जामा लिन सक्नेछ ।

(७) निरीक्षकलाई कुनै पनि मोहोर बन्द प्याकेजमा रहेको वस्तुको नाप वा तौल सो प्याकेजको लेवलमा उल्लिखित नाप वा तौलभन्दा कम छ भन्ने शङ्का लाग्ने कारण भएमा निजले त्यस्तो प्याकेजको मोहोर तोडी प्याकेजमा रहेको वस्तुको नाप वा तौलको जाँच गर्न सक्नेछ ।

(८) निरीक्षकले उप-दफा (७) बमोजिम जाँचेका प्याकेजको वस्तुको नाप वा तौल ठीक नदेखिएमा प्याकेज र त्यसभित्र रहेको वस्तु आफ्नो कब्जामा लिन सक्नेछ र

ठीक देखिएमा प्याकेजको उचित मूल्य सो प्याकेजको धनीलाई दिनेछ ।

२९. पुनरावेदनः– यो ऐन बमोजिम देहायका अधिकारीले गरेको निर्णय उपर चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले सो निर्णय भएको मितिले ६० साठी दिनभित्र देहायमा लेखिएका अधिकारीका समक्ष पुनरावेदन गर्न सक्नेछ ।

(क) निरीक्षकले गरेको निर्णय उपर नियन्त्रक समक्ष, र

(ख) नियन्त्रकले गरेको निर्णय उपर श्री ५ को सरकार वा श्री ५ को सरकारले तोकेको अधिकारीका समक्ष ।

परिच्छेद–४

सजाय

३०. सजायः– (१) कसैले दफा २० को उप-दफा (१) वा दफा २३ वा दफा २६ को बर्खिलाप कुनै काम गरेमा वा गर्ने उद्योग गरेमा वा सो गर्न अरू कसैलाई दुरूत्साहन दिएमा निजलाई त्यस्तो प्रत्येक कसूरको निमित्त बढीमा रू. १,०००।– एक हजार रुपैयाँसम्म जरीवाना वा ३ तीन महीनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।

(२) कसैले दफा २१ वा दफा २५ वा दफा २७ को बर्खिलाप कुनै काम गरेमा वा यो ऐन अन्तर्गत निरीक्षकले आफ्नो कर्तव्य पालना गर्दा बाधा पुऱ्याएमा वा कुनै वस्तुको नाप वा तौलको आधारमा खरीद बिक्री वा कारोवार गर्दा जुन नाप वा तौलको परिमाणमा खरीद बिक्री वा कारोवार गरिएको हो सो नाप वा तौलले निश्चित गरेको परिमाणभन्दा घटी बढी गरी लिए दिन लगाए वा दिए, दिलाएमा निजलाई बढीमा रू. ५००।– पाँचसय रुपैयाँसम्म जरीवाना हुनेछ ।

(३) कसैले कुनै स्टाण्डर्ड नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र जाली वा घटी बढी बनाए वा बनाउन लगाएमा वा त्यस्तो जाली वा घटी बढी नाप वा तौल वा तौलने यन्त्र जानीजानी सक्कली रूपमा व्यवहार गरेमा वा व्यवहार गर्ने उद्देश्यले राखेमा वा बिक्री गरे गराएमा वा यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियमहरू बमोजिम स्टाण्डर्ड नाप वा तौल वा नाप्ने तौलने यन्त्र लगाउने छाप टाँचा जाली बनाएमा वा बनाउन लगाएमा वा राखेमा वा त्यस्तो नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्रको छाप बिगारी जाली टाँचा लगाएमा वा लगाउन लाएमा निजलाई बढीमा रू. १,०००।– एक हजार रुपैयाँसम्म जरीवाना वा एक वर्षसम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।

(४) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरूको प्रतिकूल निरीक्षकले जानी-जानी नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्रमा टाँचा लगाएमा निजलाई बढीमा रू. १,०००।– एक हजार रुपैयाँसम्म जरीवाना वा ३ महीनासम्म कैद वा दुबै सजाय हुनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएको मात्र लागु हुनेछ।

परिच्छेद–५
विविध

३१. टाँचा लगाइएको नाप तौल वा नाप्ने तौलने यन्त्रको कानूनी मान्यताः– यो ऐन वा यस अन्तर्गत बनेका नियमहरू बमोजिम टाँचा लागेको नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र ठीक छैन भनी अदालतबाट प्रमाणित नभएसम्म ठीक मानिने छ।

३२. संगठित संस्था वा फर्मले गरेको कसूरको दायित्वः– (१) यो ऐन अन्तर्गतको कसूर कुनै संगठित संस्था वा फर्मले गरेमा सो कसूर गरेको समयमा फर्मको हक्मा सो फर्मको हिस्सेदार र संगठित संस्था भए सो संस्थाको सञ्चालन गर्ने मुख्य प्रशासकीय अधिकारी वा अधिकारीहरू कसूरदार ठहरी सजायको भागी हुनेछन् ।

तर, त्यस्तो हिस्सेदार वा सञ्चालन गर्ने मुख्य प्रशासकीय अधिकारी वा अधिकारीहरूले त्यस्तो कसूर हुन नदिन सकभर प्रयास गरेको वा त्यस्तो कसूर गरेको थाहा नभएको भनी प्रमाणित गरेमा सजायको भागी हुनेछैन ।

(२) उप-दफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै संगठित संस्था वा फर्मले यो ऐन अन्तर्गतका कसूर गरेमा र त्यस्तो कसूर फर्मको हक्मा सो फर्मको हिस्सेदार वा संगठित संस्था भए सो संस्थाको मुख्य प्रशासकीय अधिकारी वा अधिकारीहरूको स्वीकृति वा लापरवाहीले भएको भन्ने प्रमाणित भएमा त्यस्तो हिस्सेदार वा मुख्य प्रशासकीय अधिकारी वा अधिकारीहरूले कसूर गरेको मानी सजायको भागी हुनेछ ।

३३. असल नियतले काम गरेकोमा बचाउः– यो ऐन बमोजिम असल नियतलिई गरेको वा गर्न खोजे को कुनै कामको सम्बन्धमा कुनै सरकारी कर्मचारी उपर मुद्दा चलाइने वा अन्य कुनै कानूनी कारवाई गरिने छैन ।

३४. श्री ५ को सरकार वादी हुनेः– यस ऐन अन्तर्गतको मुद्दा श्री ५ को सरकार वादी भै चलाइने छ ।

३५. अधिकार प्रत्यायोजनः– श्री ५ को सरकारले यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरू बमोजिम प्राप्त सबै वा केही अधिकार नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी सोही सूचनामा तोकेको अधिकारीले प्रयोग गर्न पाउने गरी सुम्पन सक्नेछ ।

३६. नियमहरू बनाउने अधिकारः– (१) यो ऐनको उद्देश्य कार्यान्वित गर्न श्री ५ को सरकारले नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।

(२) उप-दफा (१) को सर्व सामान्यतामा प्रतिकूल प्रभाव नपर्ने गरी तपसिल बमोजिमका देहायका सबै वा केही कुराको व्यवस्था गर्न सकिनेछ ।

(क) प्रमुख स्टाण्डर्ड माध्यमिक स्टाण्डर्ड र कार्यकारी स्टाण्डर्ड जाँच गर्ने कार्यविधि,

आधिकारिकता प्रमाणन विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(ख) नाप्ने वा तौलने यन्त्र राख्न हुने संख्या त्यसलाई जाँच्ने र त्यसमा टाँचा लगाउने तरीका र त्यस सम्बन्धमा अन्य आवश्यक कुराहरू,

(ग) व्यापारिक नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र बनाउने निर्माताले त्यस्तो नाप तौल वा नाप्ने तौलने यन्त्रमा टाँचा लगाउने किसिम,

(घ) व्यापारिक नाप वा तौल वा नाप्ने तौलने यन्त्र बनाउने मर्मत र बिक्री गर्नेलाई इजाजतपत्र दिंदा अपनाउनु पर्ने तरीका र शर्त,

(ङ) नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र जाँच गर्ने र त्यसमा टाँचा लगाउने अवधि र त्यसलाई रद्दी गर्ने अवस्था,

(च) नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्रको हिसाव किताव, अभिलेख राख्ने र देखाउने तरीका,

(छ) व्यापारिक नाप वा तौलको नाप वा तौल र नाप्ने वा तौलने यन्त्रको घटी बढीको हद तोक्ने ।

(ज) प्रमुख स्टाण्डर्ड, माध्यमिक स्टाण्डर्ड र कार्यकारी स्टाण्डर्डको न प र तौलको घटी बढीको हद तोक्ने,

(झ) कुनै व्यापार वा कुनै व्यापारको किसिममा वस्तु बेच्दा मान्यता दिइने घटी बढीको हद तोक्ने,

(ञ) यो ऐन बमोजिम अनधिकृत नाप वा तौल वा नाप्ने वा तौलने यन्त्र जफत गर्ने, रोक्का गर्ने वा छुट दिने,

(ट) कुनै नाप वा तौललाई स्टाण्डर्ड राशी र न ूनकोरूपमा परीणत गर्दा परिमाण व्यक्त गर्ने तरीका अपनाउने, र

(ठ) यो ऐनद्वारा तोक्नु पर्ने अरू विषयहरू ।

३७. बचाउः— यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमहरूमा लेखिएका कुराहरूमा सोही बमोजिम र अन्य कुरामा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

३८. खारेजीः— स्टाण्डर्ड नाप तौल ऐन, २०२० लाई खारेज गरिएको छ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएको मात्र लागु हुनेछ।

अनुसूची

दफा १५ संग सम्बन्धित

तौलको स्टाण्डर्ड

१. ग्रेन	०.००००६४७९९	किलोग्राम
१. औंस	०.०२८३४९५	किलोग्राम
१. पौण्ड	००.४५३५९२४	किलोग्राम
१. हन्ड्रेडवेट	५०.८०२	किलोग्राम
१. टन	१०१६.०५	किलोग्राम
१. कम्पनी तोला	०.०११६६३८	किलोग्राम
१. मोहोर तोला	०.०११०८०६	किलोग्राम
१. पाउ मोहर तोला	०.१९९४५०८	किलोग्राम
१. धार्नी	२.३९३४०९६	किलोग्राम
१. सेर (कम्पनी तोला)	०.९३३१०	किलोग्राम
१. मन	३७.३२४२	किलोग्राम

नापको स्टाण्डर्ड

१. इञ्च	०.०२५४	मिटर
१. फुट	०.३०४८	मिटर
१. गज	०.९१४४	मिटर
१. माइल	१६०९.३४४	मिटर
१. पाथी	४.५४५९६	लिटर

लालमोहर सदर मिति २०२५।७।९।६

आज्ञाले–
रमानन्दप्रसाद सिंह
श्री ५ को सरकारको का. मु. सचिव ।

आधिकारिकता ~~मुद्रण~~ विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।